

Představujeme oblíbené odrůdy

DÝNĚ OLEJNÁ (Žďár)

Mezi oblíbené odrůdy v gengelské sbírce starých plodin patří také odrůda dýně nazvaná „dýně olejná (Žďár)“. Jde o tzv. bezslupkou tykev, která se pěstuje pro svá olejnatá semena. Semena jsou zelené barvy, bez tvrdé slupky, kterou mají jiné odrůdy tykví, a jsou lahodné chuti.

Podívejme se na tuto dnes odrůdu blíže. Do Gengelu jsme získali od soukromého dárce. Nejprve v roce 2010, a potom znovu v roce 2014. Dárce tuto dýni pěstuje od dob svých středoškolských studií, kdy se věnoval mimo jiné i pěstování citrusů. Odrůdu dostal tehdy ve Žďáru nad Sázavou, kde bydlel. Tradičně ji každoročně semenařil, později začal střídát její pěstování s dýní hokaido. V gengelské sbírce má odrůda kód CUC002, tedy Cucurbita – tykev číslo 2.

Olejná tykev vznikla v předminulém století

Historicky je dýně olejná neboli bezslupká velmi mladá. Uvádí se, že vznikla teprve ve druhé polovině 19. století (snad mezi lety 1870–1880) a to ve Štýrsku. Jednalo se pravděpodobně o výsledek

Mladá rostlina v červnu.

olejné dýně příbuzná s cuketou nebo patizonem, na což musíme dát pozor při domácím osivaření, aby se nám s nimi nezkřížila. Společně s jinými odrůdami tykve obecné ji tedy buď nepěstujeme nebo ji musíme ručně opylovat (postup při ručním opylování viz Bio červenec 2012 a článek Přelstěné dýně a nezaměstnané včely, nebo kniha Pěstujeme si vlastní semínka, 2. vydání, 2011), abychom získali odrůdově čisté osivo.

V češtině tuto tykev najdeme nejvíce pod označením olejná, případně olejnodárná, ale objevují se také označení ukazující na nepřítomnost slupky na semeni. Pak se

Plod tykve olejné (Žďár) získaný od soukromého dárce v roce 2010.

označuje jako bezslupká či bezeslupká nebo i bezslupkatá, což ukazuje na jazykovou mnohotvárnost češtiny jako takové.

VZHLED:

kulovité i podlouhlé plody

Rostlina dýně olejné (Žďár) je plazivá, vytváří velmi dlouhé větvené výhony, které se bujně rozrůstají do okolí. Plody jsou ploše kulovité až kulovité nebo i protáhlé, podlouhlé, až krátce válcovité. V tvaru plodů je odrůda dosti různorodá, variabilní. Stopka plodu je pětihraná. Plazivé výhony se během růstu postupně zakořeňují do půdy. Kvete bohatě velkými žlutými květy a to buď samčími, anebo samičími, obojí květy hojně navštěvují včely. Plod se

Stopka dýně olejné je pětihraná.

cíleného výběru těch mutací, které se u tykve samovolně vyskytovaly a u nichž slupka semene nebyla ztvrdlá, ale zůstávala jen tenkou blankou.

Botanicky se jedná o druh tykve obecné, latinsky Cucurbita pepo. Ve starší literatuře ji nalezneme pod celým latinským jménem Cucurbita pepo ssp. pepo convar. pepo var. styriaca. Poslední část jména – styriaca odkazuje právě na její štýrskou pravlast. V současné době se uvádí i zkráceně jako Cucurbita pepo var. oleifera nebo Cucurbita pepo var. styriaca. Zařazením do druhu tykve obecné je tedy

Velké žluté květy lákají včely.

nasazuje jen na opylených samičích květech, samčí květy po odkvetení odumírají. Zpočátku je plod sytě tmavě zelený, někomu svou barvou a tvarem připomíná vodní meloun. Při zralosti dochází k postupnému objevování se žlutých pruhů na slupce plodu. Po sklizni, při uložení doma, kdy vydrží několik měsíců, při tom získávají plody barvu postupně ze zelenožluté až po

Pohled zblízka do květu: včely dole v květu sají sladký nektar. Pyl ulpívá přitom na jejich tělíchách a při návštěvě různých květů dochází k jejich opylování.

Okraj záhonu s tykví ukazuje početné šlahouny, které se rychle „rozlézají“, aby pokryly volnou plochu.

celožlutou. Využití odrůdy je především k získání semen, které jsou patrné v dužině plodu po rozkrojení. V domácnosti se ale zužitkuje dobře také dužina, která je žluté barvy.

PĚSTOVÁNÍ: pro plazivou rostlinu volíme široký spon

V Gengelu u této tykve, podobně jako i u jiných dýňových odrůd, předpěstováváme sazenice, když osivo vyséváme zhruba v průběhu druhé půle dubna do přenosného pařeniště a v gengelských podmínkách ji vysazujeme na pole po ledových mužích nebo, pokud je příznivá předpověď počasí, i o něco dříve.

Pro pěstování volíme záhon, který byl předchozí rok na podzim hnojený kompostem či hnojem. Není-li pozemek vyhnojený, pak dáme při výsadbě sazenic vydatně kompost do hnízda pod každou sazenici. Protože odrůda je plazivá a její výhony či šlahouny dorůstají značné délky, volíme při výsadbě podle počtu sazenic, místa a podmínek dosti široký spon, 1x1 m nebo 1,5x1,5 m až 2x2 m, případně i více. V širším sponu, který volíme zejména když máme méně sazenic a větší plochu pro ně, trvá rostlinám o něco déle než porostou povrch půdy, ale počet plodů na rostlinu pak může být vyšší než při sponu hustém.

Roste bujně, zejména panuje-li teplé počasí a má i dostatek vody. Zpočátku je třeba záhon odplevelovat a okopávat, po zapojení porostu dobře zakryje povrch půdy a plevelé potlačuje sama. Podle potřeby rozrůstající se šlahouny zavčas navádíme do míst, kde je chceme mít,

nebo je lze i zaštipovat. Vhodné je umístění dýně spíše na kraj pole či v blízkosti záhonu s vysokou plodinou, v níž se může dýně plazit jako podrost, tedy například s kukuřicí, slunečnicí nebo čirokem, kde šlahouny na zemi nevadí. Přeložení či usměrnění plazivých výhonů uděláme zavčas, dokud je šlahoun ještě mladý. Později se rychle zakořeňuje do půdy a bez poškození kořenů ho již přeložit nelze. V případě velkého sucha dýni

můžeme zalévat. Proto je vhodné při okopávce vytvořit kolem rostlin zalévací misku, kterou si označíme např. vyšším kolíkem nebo tyčkou, abychom mohli později zalévat v záhonu pokrytém dýňovými listy přímo k rostlině, a tím šetřit vodou. Plody sklízíme na konci léta a na podzim tak, že je odstříhneme zahradními nůžkami a umístíme doma k dojití.

Násada dvou plodů na šlahounu. Mezi plody jsou zřetelné zbytky stopek po samčích květech, které po odkvětu odumřely.